

's-Hertogenbosch

Terugkoppeling bijeenkomst

Inbreng van inwoners die zich hebben aangemeld voor het burgerberaad maar niet zijn ingeloot.

Fijn oud worden. Hoe gaan we hier samen voor zorgen?

Inleiding

10.000 inwoners uit de gemeente 's-Hertogenbosch ontvingen een uitnodiging om deel te nemen aan het 1^e Bossche burgerberaad over de vraag: "Fijn oud worden, hoe gaan we hier samen voor zorgen?"

Maar liefst 985 inwoners gaven aan graag mee te doen. Deze hoge respons van bijna 10% laat zien dat inwoners graag een bijdrage willen leveren aan het burgerberaad en zich betrokken voelen bij het thema "wonen en zorg". Want fijn oud worden: het raakt ons allemaal.

Zoveel aanmeldingen betekent helaas ook dat we inwoners moesten teleurstellen. Want het burgerberaad biedt plek aan 120 inwoners. Om de uitgelote groep inwoners toch de gelegenheid te geven om bij te dragen, zijn deze inwoners op maandag 22 januari uitgenodigd om met elkaar in gesprek te gaan. Alles wat ze aan ons teruggaven, delen we ook een-op-een met het burgerberaad.

In dit document is de opbrengst van deze avond terug te lezen.

Toelichting op werkvorm tijdens de avond

Na een introductie door wethouder Pieter Paul Slikker (Wonen, Zorg & Bestuurlijke Vernieuwing) is aan alle aanwezigen gevraagd om samen met de buurman en buurvrouw te overleggen wat zij belangrijk vinden in relatie tot de vraag die aan het burgerberaad is voorgelegd. Opmerkingen zijn opgeschreven en verzameld onder drie onderwerpen: wonen, welzijn & zorg. De opmerkingen zijn in een tweede ronde door deelnemers geprioriteerd. De opmerkingen zijn op volgorde weergegeven op basis van de meeste stickers.

In een extra hoofdstuk staat ook de informatie die per mail is gedeeld door deelnemers die niet bij de avond aanwezig konden zijn.

Inhoudsopgave

Wonen	4
Welzijn	6
Zorg	7
Extra hoofdstuk: schriftelijke inbreng	8
Wonen	9
Welzijn	10
Zorg	11

10 stickers

- Buurthuis kleinschalig eigen initiatief particulier.
- Wet- en regelgeving vereenvoudigen voor aanpassingen.

5 stickers

- Help mensen (ouderen) die kleiner willen wonen.
- Wonen in groepsverband à bewoners helpen elkaar.
- Begaanbaarheid binnenstad/fietsen en scooters op de stoep.
- Doorstroming van een eengezinswoning naar appartement of bejaardenwoning kan toch soepeler.

4 stickers

- Bejaardenhuis terug mét zorg voor wie nodig heeft, met wat diegene nodig heeft.

2 stickers

- Bejaardenhuizen.
- Kleinere woningen.
- Het bejaardenhuis terug in de samenleving voor wie dat een prettige oplossing is. Wonen, zorg, welzijn in één.
- 'Bejaardenhuis' op thema. Eén voor tuinliefhebbers. Eén voor kunst- en cultuur. Eén voor sport- en spel.
- Jong en oud samen (sociale woningbouw - modaal) samen een ruimte. Elkaar helpen, jong ↔ oud.
- Concept bejaardenhuis 2.0 vanaf 50 jaar uitbreiden naar verschillende generaties en vormen van zorg.
- Doorstroomwoningen op gang brengen door senioren te verleiden te verhuizen (naar kleiner).
- Wij wonen in een riante vrijstaande woning zonder hypotheek (echtpaar). Ik zou graag verhuizen naar een geschikte, kleinere koopwoning (en die zijn er niet). Huurwoningen in de vrije sector zijn véél te duur! In ons huis zou een groot gezin kunnen wonen.
- Idee ZorgSamenBuurt. Gelukkig oud kunnen worden in een zorgzame woonomgeving zoals door St. Kilimanjaro Wonen uitgewerkt.

1 sticker

- Mingen inkomensafhankelijke huur.
- Zorg voor bewustwording.
- Eén straat met je ouder wordende vrienden en bekenden delen, en ergens in de straat een verzorger/ster of hulpverlener.
- Wonen in een commune-vorm met zorg en verantwoordelijkheid voor elkaar.
- Gemeentegrond met z'n alle eigenaar goedkoper wonen realiseren.
- Heel veel knarrehofjes bouwen samen doen verbinden.

- Bejaardenhuis 2.0. Een appartementencomplex (vanaf 50 jaar) met +/- 60 appartementen verdeeld in: 30 met 2 slaapkamer, 20 met 1 slaapkamer en 10 met 1 kamer voor intensieve zorg. Eén gezamenlijke ruimte met keuken voor activiteiten die de bewoners zelf verzorgen (koffie ochtend, samen koken, sport, spel, enzovoorts). Dit complex zal aangesloten zijn bij één zorgverlener. Verder zou dit appartementencomplex ruimte bieden voor een kinderdagverblijf. Ook woonruimte bieden voor studenten verpleegkundigen en artsen in opleiding. Dit appartementencomplex heeft twee afgesloten buitenruimtes: een voor het kinderdagverblijf en een voor ouderen. Waarom een kinderdagverblijf? Kinderen houden je jong en de ouderen kunnen hier op vrijwillige basis ondersteuning bieden en zo een steuntje bijdragen aan de maatschappij waardoor het kinderdagverblijf minder personeel nodig heeft. Waarom woonruimte voor studenten verpleegkundigen en artsen in opleiding? Artsen kunnen bijvoorbeeld als eerste ter plekke zijn (in de nacht) voor acute zorg. Verpleegkundigen kunnen de zorgverleners ondersteunen. Voor het aantal vrijwillige uren kunnen ze huurkorting krijgen. Wat ik in mijn vrienden- en -kenniskring (50-plussers) hoor is dat veiligheid, saamhorigheid en betrokken blijven bij de maatschappij erg belangrijk zijn. Zoals ook het zo lang mogelijk behouden van zelfstandigheid. Hierbij is de bereikbaarheid van winkels en medische centrum in de nabije omgeving erg belangrijk.

0 stickers

- Wat ná de vergrijzingsgolf (let op dit verloopt, tijdelijk is)?
- Samen wonen, samen leven binnen eigen buurt. Ruim gebouw in de buurt. Als SP in Oss Buurtzorghuis.
- Knarrehofje probleem is uitbesteding Zayaz etc. Oplossing is eigen beheer gemeente.
- Initiatieven uit wijken serieus nemen en gemeente samen met de wijk duidelijkheid over (...) wie? €
- Gemeente kan wellicht een bijdrage leveren in de hypotheek van jongeren om jeugd te trekken.
- Meer kleinere voor alleenstaande koopwoningen, zowel voor oud als jong.
- Faciliteiten in de omgeving, openbaar vervoer, apotheek, winkels en dergelijken. Dagelijkse behoeften/benodigdheden.
- Op grote schaal buurtverbinders inzetten.
- Bejaardenzorgidee (als het gaat om huisvesting), maar dan met individuele keuzes.
- Onafhankelijke zorg- woon bemiddelaars die haalbare leefomgeving adviezen geven.
- Els van Daal (KBO) heeft een goed verhaal.
- Gemoderniseerde bejaardenhuisen.
- Wonen en zorg voor iedereen. Stop de bouw voor rijken €2500 - €3700 per maand.
- Wonen, zorg en welzijn zijn onlosmakelijk verbonden. Wonen. Primaire, welzijn en zorg, levensbehoefte. Eén bouwwerk dat uitnodigt om een gemeenschap te vormen. (U-vorm, cirkel of carré). Het bestaat uit variabele (in kubieke meters) woningen die natuurvriendelijk gebouwd zijn met een perfect energielabel. Buiten een meterkast en keukenaansluitingen is het koop/huurhuis geheel leeg. De aanschafprijzen/huren zullen laag zijn en iedereen kan zelf naar mogelijkheden inrichten. De leeftijd van de bewoners zal variëren door het verschil in prijs en grootte van de woningen. Een parkeergarage plus ieders bergruimte ligt onder de weg om het gebouw. De zonnepanelen liggen van zuid naar west op de bouw (door gemeente aan te leggen en beheerd). Afname stroom (naar keuze) en wordt per kuub woning inhoud betaald door de deelnemer. De bouw is twee woonlagen hoog en bevat 100 woningen. De binnenruimte(tuin) is honderd bij honderd meter en is voor algemeen gebruik en beheer door de bewoners (wandeltuin, moestuin, sporttuin en een overdekt zit gedeelte). Deze bouw zit in huurprijs/huur. De tuin kan afgesloten worden. Er zijn gezamenlijke afvalputten.

7 stickers

- Afvragen of ouderen wel zitten te wachten op “eenzaamheidsinitiatieven”.

5 stickers

- Tevreden kunnen zijn is een groot goed. Begint met zelfacceptatie. Accepteren van de ander en je omgeving is het volgende: hulp hierbij is soms nodig maar moet niet confronterend zijn. Een pedagoog met psychologische kennis zou kunnen ondersteunen. Mensen moeten zich veilig kunnen voelen en bestaanszekerheid ervaren: voldoende inkomen, een woongelegenheden samen met eventuele geliefden, gebruik kunnen maken van medische zorg, ontspanningsmogelijkheden zowel psychisch als fysiek. Zo kun je fijn oud worden, zeker als er openbaar vervoer in de buurt is en een buurthuis. Je een vertrouwenspersoon hebt die kan en wil bijspringen als het nodig is t.a.v. wet- en regelgeving, ICT dan wel Artificial Intelligence. Mocht alles te veel worden dan is de woonvorm zoals bij “Zorg” besproken een mogelijke oplossing.

2 stickers

- Ruilkring van diensten (bijvoorbeeld iets van de bakker) met “Bossche Bollekespuntensysteem”.
- In algemeen: niet alleen praten maar ook doen.

1 sticker

- Enthousiasmeren Buurtzorg in een wijk met zowel jonge gezinnen als ouderen.
- Gemeente brengt mensen samen/werven.
- Seniorenverenigingen: een op de drie 70-plussers is van KBO. Het % in de stad is véél minder.
- Faciliteer organisaties zoals HEVO in Rosmalen à zorg dat het concept zich vermenigvuldigt.
- AZC Zuid. Een derde van de inwoners uit Gestel Zuid zijn dadelijk van het AZC. Leefbaar wonen?

0 stickers

- Mensen bereiken (doelgroepgericht).
- Verbind vrijwilligersorganisaties, zorg & welzijn: Hoe? Wie? Waar?
- Verbinding zoeken met eigen kracht!
- Zorg voor meer ‘samen’.
- Goed nieuws!
- Zo vroeg mogelijk sociale vaardigheden aanleren om je eigen welbevinden zoveel mogelijk in eigen hand te houden.
- Talenten samenvoegen, activeren. Iedereen heeft talenten. Haal het beste van de mens naar boven.
- Meer invalideparkeerplaatsen.
- Welzijn = goed wonen + goede zorg.

7 stickers

- Vergroot de autonomie van de zorgverlener. Zoek de 'geitenpaadjes'.

5 stickers

- Zorg dichtbij met wijkbewoners.

3 stickers

- Mensen zo lang als mogelijk (geestelijk en lichamelijk) in hun eigen omgeving laten wonen. De woonvorm (zie 'Wonen') maakt mantelzorg makkelijker en de kans op eenzaamheid is kleiner. Als men toch niet meer thuis kan wonen dan verhuizen naar een geschikte woonvorm. Een groot gebouw met daarin voor iedere bewoner een eigen woonkamer voor de privacy, waar ook bezoek ontvangen kan worden. Alle kamers zijn uitluisterbaar. Dit moet middels geluid bij aanvang en middels visie (b.v. rood lampje) tijdens de duur kenbaar gemaakt worden. Centraal een grote ruimte die makkelijk ingedeeld kan worden in kleinere ruimtes die goed bereikbaar moeten blijven. Ruimte om te eten, te recreëren (spelletjes aan tafel, biljarten, aangepaste bewegingsmogelijkheden, tv kijken, een kantine enzovoorts.). Ook een ruimte buiten (tuin wandeling voor de geuren en kleuren, jeu-de-boules plein en of werp volleybalveldje). Mogelijkheid tot winkelen. Er moet een verpleegafdeling zijn waar eenvoudige medische handelingen gedaan kunnen worden (bloedprikken, ogen testen, medicijnen klaar maken, enzovoorts). Eventueel een bidplaats voor meerdere geloven.

2 stickers

- Ouderen helpen elkaar in woning/wijken/hofjes enzovoorts.

1 sticker

- Alle zorg in één hand (geen versnippering).
- Familieparticipatie in zorg niet primair, maar secundair. Georganiseerde zorg primair weer, met brede bevoegdheden.
- Mantelzorg heeft grenzen (voor de mantelzorger).
- Ongeschoold personeel - zonder zorg achtergrond - inzetten voor zorggerelateerde zaken.

0 stickers

- "Geluk" hebben dat je alleen het noodzakelijke nodig hebt.
- Mensen boven 65 jaar die arts uit de buurt willen, deze toestaan zich in te schrijven. Ik had nu niet de goede postcode om me in het Paleiskwartier in te schrijven en moet nu verder weg.

Extra hoofdstuk: schriftelijke inbreng

Wonen

- Vanavond had ik wel willen zeggen dat ik me onveilig voel. Ik woon op de Kruiskamp en er is een paar jaar terug ingebroken. Mensen hebben geen respect voor andermans spullen en dat vind ik erg. Onze brandgang is niet beveiligd met hekken omdat dan alle bewoners er mee eens moeten zijn die aan dezelfde brandgang zitten. Dat is dus niet bij ons. Helaas. Dat zou dus een punt kunnen zijn dat de gemeenten deze zaken op zich neemt. Dat zou het een stuk veiliger maken. Ook ben ik een aantal jaren terug in Dordrecht geweest en daar heb je een vrouwenhofje. Dit hofje heeft een hek en dat hek gaat dicht na 22.00 uur. En de bewoners achter dat hekje zorgen voor elkaar. Daar dacht ik van... als ik later oud ben dan lijkt het me zo mooi om samen voor elkaar te zorgen. Ieder heeft zijn eigen huisje, maar weet precies wie er nog meer wonen en wie er hulp nodig heeft. Plus dat hek wat het zo veilig maakt. Dat daar alleen vrouwen wonen, dat is niet echt nodig, maar kleinschalig woonplekken waar je kunt omkijken naar elkaar en je ook veilig voelt. Meer blauw op straat helpt niet. De mensen hebben ook weinig respect voor de agenten en dat maakt het voor hen ook moeilijk om hun taak uit te voeren. Maar kleine woongemeenschappen waar mensen samen kunnen wonen in alle veiligheid. Dit zou ook niet aan leeftijd gekoppeld moeten zijn want ik denk dat dit ook eenzaamheid kan opofferen. Ik woon hier nu ook al jaren en ik ken alleen mijn naaste burens en sommige van gezicht. Dat is natuurlijk ook niet goed. Als we elkaar wat beter zouden leren kennen dan heb je ook al dat mensen meer naar elkaar omkijken of zorgen voor elkaar. Maar hoe verbindt je mensen dat ze ook naar elkaar willen omkijken? Ik weet het ook niet, maar mocht ik nog wat ideeën hebben dan mail ik wel.
- Op het gebied van wonen heb ik in Rosmalen niets te klagen, fietspaden zijn prima en het vuil wordt goed opgehaald.
- Ik maak mij wel grote zorgen over de geluidsoverlast. Vooral van warmtepompen, airco's en binnenkort de vele windmolens in ons gebied. Mijn advies aan de gemeente is: kijk goed of de verwachte opbrengst van de windmolens opweegt tegen het ongemak van de bewoners in het gebied. Met name voor ouderen die minder goed slapen.
- Ik woon in de wijk Schouten en daar is het onmogelijk om in een elektrische rolstoel op de weg of trottoir te rijden. Ik weet dat het met afwatering te maken heeft, maar voor mensen in een rolstoel is het niet te doen. Daarbij heb ik al meerdere malen aangegeven bij de gemeente 's-Hertogenbosch dat ik niet 99% de stoep op en af kan in mijn elektrische rolstoel vanwege de hoogte van die stoep of bruggetje in de wijk van de Schouten. Hier wordt verder niks aan gedaan door de gemeente.
- Duurzame en toekomstbestendige bouw voor ouderen. Hier zou ik een klankbordgroep willen zien waarin ouderen + bouwers + gemeente + ? in participeren. Doelstelling is: (lang) zelfstandig blijven(d) wonen; eenvoudig aanpassingen/domotica realiseren (in de bouw voorbereid); denk aan het gehandicapte kind.
- Persoonlijk hebben wij maar een zorg: parkeren in Willemspoort. Behalve bij het Jeroen Bosch Ziekenhuis geen mogelijkheden. Voor bezoek is dat geen probleem maar wel als je er woont en twee auto's nodig hebt. Ik wilde dit toch even vermeld hebben. Goed initiatief van Den Bosch: burgerberaad. Succes.

Welzijn

- Plezier hebben is het belangrijkste in je leven, maar vooral op je oude dag. Daarvoor zou ik graag in alle te bouwen complexen met seniorenwoningen een gezamenlijke ruimte zien. Een mens leeft dankzij contact met anderen. En dat moeten zij dichtbij huis vinden. Goede contacten en aandacht voor elkaar bevorderen het **woongenot** en verbeteren het lichamelijke **welzijn** en verminderen daardoor de mate van **zorg**. Of anders gezegd: het geestelijk welzijn bevordert het lichamelijke welzijn.
- Welzijn. Dankzij de HEVO en de aanwezigheid van een prima bibliotheek is hierover niets te klagen. Zorg ervoor dat er genoeg culturele activiteiten in Perron 3 blijven en gebruik het niet alleen als noodoplossing als Theater aan de Parade verbouwd wordt, is mijn advies.
- Dit is een groot speelveld waar grote ambities en uitdagingen aan elkaar geknoopt kunnen worden. De kunst is het speelveld welzijn voor bepaalde (ouders - jeugd – ouderen – gehandicapten – ...) doelgroepen inzichtelijk te maken, zonder dat een soort doolhof ontstaat. Welzijn noem ik de slagader van de samenleving. Om de slagader goed te laten kloppen, denk ik aan het stimuleren binnen Welzijn. De Bossche Pas is voor mij een mooi instrument. Mijns inziens kan bij de start prioriteit worden gegeven aan belangrijke elementen in onze samenleving: gezin – jeugd en ouderen. Sport en cultuur moet straks voor iedere doelgroep bereikbaar worden. Een investering dat geld kost maar ook wat oplevert: Vertrouwen in onze – lokale – overheid. De Bossche pas kan ook zorgen voor een succesvolle integratie. Voor de lagere inkomens die niet bij ons bekend zijn, moet het aanvragen van de Bossche pas zo eenvoudig mogelijk zijn. Betrek scholen hierbij, want de gezinnen

die hun kind niet kunnen laten ontbijten behoren bij deze doelgroep? Ouderen die te weinig geld hebben om in hun levensbehoefte te voldoen, hebben waarschijnlijk ook geen geld om aan culturele uitingen deel te nemen of in lokale buurthuizen aan spellen deel te nemen. Ik hoop dat je hier iets mee kan. Ben altijd bereid om mee te denken.

- Ouder worden betekent dat de bereikbaarheid van voorzieningen heel belangrijk is. Het gaat daarbij niet alleen om de zogeheten zorgvoorzieningen. Maar ook voorzieningen als theater, musea, winkels en horeca. Alles wat het leven kan veraangenamen en beschikbaar is op bereikbare afstand kan het ouder worden veraangenamen. Bereikbare voorzieningen kunnen bijdragen aan het voorkomen van eenzaamheid, isolement en kan de eigen wereld groothouden. Met dat in het achterhoofd, valt het mij op dat de bereikbaarheid van veel voorzieningen in het centrum van onze stad slecht is voor hen, die in het buitengebied van Vinkel en omgeving wonen. Onder Vinkel vallen niet alleen de kern van het dorp Vinkel, maar ook de grote camping Dierenbos en de daarnaast gelegen woonwijk Soperse Bos. Al deze onderdelen van Vinkel zijn niet bereikbaar met regulier openbaar vervoer of men dient op zijn minst 3 kilometer of meer te moeten gaan om bij een halte te komen. Die halte hoort bij bus 90, die Den Bosch verbindt met Oss. Deze bus rijdt echter alleen van maandag tot en met vrijdag en de laatste bus is rond half 8 's avonds. De dienstregeling heb ik in deze mail bijgesloten. Dat betekent dat zonder eigen vervoer de oudere inwoners van Vinkel op geen enkele manier gebruik kunnen maken van de leuke voorzieningen in de Den Bosch. Immers, bv theater of bioscoopbezoek in de avonden is onmogelijk. Ook activiteiten

als Bossche Zomer, Den Bosch zingt en bijv. de intocht van de prins zijn ontoegankelijk voor de bewoners in Vinkel. Voor wie het wellicht ontgaan is, maar sinds 2016 vormen Nuland, Kruisstraat en Vinkel onderdeel van 's-Hertogenbosch en betalen ze bijvoorbeeld dezelfde gemeentelijke belastingen als elders in de stad. Daarnaast komen er in de zomer duizenden mensen naar camping Dierenbos, die ook een bezoek willen brengen aan het centrum van Den Bosch. Zij betalen onder meer toeristenbelasting (extra inkomsten voor Den Bosch), maar ook voor hen is de bereikbaarheid van

Den Bosch heel lastig. Het argument dat er mogelijk maar weinig mensen gebruik zullen maken van het openbaar vervoer is in mijn ogen een slecht argument. Een goed werkend openbaar vervoer op normale tijden creëert een eigen vraag. Daarbij kunnen voorzieningen in het buitengebied (denk aan die bij de camping Dierenbos of bijvoorbeeld de molen in Vinkel of de wandelingen in de buurt van de Hoge Hei) ook makkelijker bereikbaar worden voor de bewoners uit Den Bosch of Rosmalen. Normale openbaar vervoersvoorzieningen dragen bij aan het welzijn van eenieder en zeker voor ouder wordende mensen is dat een groot goed.

Zorg

- Zorg: ook prima geregeld. Het is heel fijn dat het Jeroen Bosch Ziekenhuis een dependance heeft in de Annenborch. Dus zorg ervoor dat dit zo blijft.
- Wonen en Zorg, zeker voor de ouderen, hoort bij elkaar/veel raakvlakken. Hiervoor bestaan zat instanties en is de gemeente vaak 'een grote roerganger'. Te weinig helder is voor de bewoner welke zorgaanbieders er zijn voor hem/haar, hoe en of de aanbieder in een bepaalde situatie past, hoe een indicatie moet worden aangevraagd. Ik zou een 'Bossche cliëntenpanel' willen zien die knelpunten weet op te lossen, advies aan gemeente of zorg-/wooninstellingen weet te geven. Bovenal is voor dit cliëntenpanel om alle beschikbare zorg voor ouderen in kaart te brengen, zodat een soort menukaart beschikbaar komt.
- Wij kregen hulp van het Wmo voor drempels en keuken aanpassingen. (...) Wij hebben het Wmo bedankt voor hun hulp, wij hebben hier geen gebruik van gemaakt. Diegene, Pronk, van de keuken die was niet al te vriendelijk en totaal negatief. Nou daar zitten wij niet op te

wachten. We wonen in 's-Hertogenbosch voor de gezelligheid en voor het Bourgondische gevoel. Wij kunnen het allemaal zelf betalen en inrichten zoals het voor mij het beste past. Maar er zijn zoveel andere mensen die in een rolstoel terechtkomen die dit niet kunnen betalen en daar zou ik graag veel meer voor willen doen. Want hoe het nu gaat bij deze aannemer en keukenboer werkt niet echt in het voordeel van de invalide mens. Ons advies zou zijn dat er meerdere aannemers een prijsopgave indienen bij het Wmo zodat deze ene aannemer niet meer zulke gigantischer bedragen ervoor vraagt. Zo gaat het namelijk in heel veel gemeentes in Nederland dus waarom niet in 's-Hertogenbosch? Zo gaat het ook als er nieuwe woningen of utiliteitsbouw wordt gebouwd. Dus waarom niet in 's-Hertogenbosch? Het gaat hier om de invalide medemens die hier absoluut niet om gevraagd heeft om in die rolstoel te komen door ziekte of ongeluk. Want de invalide mens voelt zich heel vaak gediscrimineerd en daar is sinds 1 januari 2024 een speciaal telefoonnummer in het leven geroepen.

